

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בהיסטוריה ב' מועד חורף 08

פרק ראשון : בין שתי מלמות עולם

ברית המועצות

1. א. בעקבות מלחמת האזרחים והקומוניזם המלחמתי שאירעו לאחר המהפכה הקומוניסטית ברוסיה, גבר הרעב והורעו תנאי החיים במדינה. ברחבי רוסיה פרצו מהומות ושביתות של איכרים ופועלים ולנין הבין שהוא חייב לבצע צעדים שירגמו להקלת המשבר הכלכלי וחיזוק הקשר בין הנהגת המשטר לבין המעמדות הנמוכים שאותם התיימר המשטר לייצג. לכן במרץ 1921 החליטה המפלגה הבולשביקית להנהיג "מדיניות כלכלית חדשה" שעיקרה היו : התרת מסחר במוצרי תעשייה וחקלאות באופן פרטי תוך הצבת גבולות מסוימים, העמדת חלק מהקרקות של האיכרים לרשות את המדינה, הקטנת הפיקוח המוחלט של המדינה על הכלכלה ועידוד לייצור פרטי שאיפשר מקומות עבודה נוספים.

- ב. על פי הקטע התנגד לנין לאנטישמיות כיוון על פי האידיאולוגיה הקומוניסטית יש שוויון בין בני האדם על בסיס מעמדי, שוויון המבטל הבדלים של מוצא ולאום. המתח המעמדי מבוסס על הבדלים בשליטה על אמצעי היצור, דהיינו, בין פועלים לבורגנים. לכן, אין לרדוף את היהודים בגלל דתם ולאומיותם, זאת אומרת האנטישמיות היא פעולה פסולה בתוך חברה השואפת לשוויון מלא, היהודי הוא אויב רק אם הוא בורגני ולא בגלל מוצאו ודתו.

2. א. שלוש פעולות של סטאלין :

בתחום התרבות – פיקוח צמוד על הרדיו ועל העיתונות. הלאמת כל אמצעי התקשורת, סגירת מערכות עיתונים והתרת פרסום עיתונים המבטאים את האידיאולוגיה של השלטון בלבד. פעולה זו ביססה את המשטר הטוטליטרי הסובייטי בכך שמנעה כל הפצת ביקורת או דעה נוספת מזו של השלטון. תחום החינוך – הקמת מערכת חינוך שנועדה להחדיר את האידיאולוגיה הקומוניסטית לציבור וכן על מנת להפוך את רוסיה למדינה מתקדמת בתחום הטכנולוגי. תחום השלטון – מתן אפשרות רק למפלגה הקומוניסטית לשלוט בברית המועצות כאשר גם בתוכה של המפלגה הקומוניסטית נאסר הקיום של פלגים שונים וכך הובטח השלטון הטוטליטרי של סטלין ללא אלטרנטיבה פוליטית אחרת.

ב. המטרות של תוכנית בירוביג'אן : רצון להפוך את היהודים ליצרניים יותר בהתאם לאידיאולוגיה הקומוניסטית הרואה במעמד הפועלים העובדים את המעמד הנבחר, הפניית היהודים לשטח של בירוביג'אן הייתה אמורה לגרום להם להתחיל לעבוד בחקלאות ולעזוב מקצועות אחרים שאינם יצרניים. יישוב באזור בירוביג'אן שעל גבול סין יכול היה לפתח את האזור השומם, לספק הגנה על הגבול עם סין, לפתור מעט את בעיית האנטישמיות ולאפשר ליהודים סוג מסוים של קיום לאומי. התוכנית נכשלה בגלל תנאי המחיה הקשים באזור שאליו המהגרים היהודים לא היו רגילים, הקרקע הקשה לעיבוד וחוסר הנחת תשתית מתאימה על ידי השלטונות הסובייטים. כל אלו פגמו בהתלהבות היהודית לעבור למקום וסופו שעברו אליו רק כ 20 אלף יהודים.

פולין

3. א. הקשיים של פולין להקים שלטון דמוקרטי יציב היו : הפיצול הרב באוכלוסיה שבמשך שנים ארוכות נשלטה על ידי מדינות וכן קיומם של מיעוטים לאומיים רבים ושונים בתוך פולין גרמו לפיצול מפלגתי ולחוסר יציבות שלטוני. המרשל פילסודסקי תפס את השלטון במדינה והתעלם ועד מותו ב 1935 הפך את השלטון ליותר אוטוריטארי. ממשיכיו המשיכו תהליך של יתר ריכוזיות בשלטון עד שב 1937 עלתה מפלגה ימנית פשיסטית לשלטון בפולין והפכה את המשטר לדיקטטורי.

ב. רבים מהיהודים בפולין חיו בערים הגדולות ועסקו במסחר ובעקבות המעבר של פולין לכלכלה מודרנית החלו היהודים לעסוק גם בתעשייה כמו ענף הטקסטיל למשל. בשנים אלו החלה דחיקה של יהודים מענפים אלו ומכיוון שהיהודים לא עסקו בענפים של חקלאות חלה הרעה משמעותית במצבם הכלכלי של היהודים והם נדחקו מתחומי התעשייה והמסחר שבהם עסקו. הסיבות לכך היו המעורבות הגדולה של השלטון בתחומי התעשייה והמסחר והמונופול שהשלטון הפולני לקח עליהם, למשל המסחר הבינלאומי, מה שהוביל, מסיבות אנטישמיות, לדחיקת רגליהם של היהודים מענפים אלו, להערמת קשיים מצד השלטון על יהודים שרצו להקים מפעלים וכן איסור על היהודים לעסוק בעבודתם בימי ראשון וצמצום הפעילות העסקית שלהם לחמישה ימי עבודה בשבוע בלבד.

4. א. הקשיים של פולין בתחום הכלכלי : השיטה הפיאודלית הייתה עדיין קימת בפולין. במדינה הייתה ברובה חקלאית ורוב השטחים החקלאיים היו מרוכזים בידי מיעוט של אזרחים פולנים. לפולין ניסתה להפוך לתעשייתית אולם לא היה לה ציוד וידע נדרש כדי לנצל את משאבי הקרקע שלה מה שהוביל להשתלטות של משקיעים זרים בעלי הידע והציוד של משאבים אלו. מבחינה חברתית סבלה פולין מפיצול חברתי רב שנבע מכך שחלקים שונים של פולין נשלטו בידי מדינות שונות מה הוביל לחוסר הומוגניות בין האוכלוסיות הפולניות השונות וכן ריבוי של קבוצות מיעוט לאומיות שונות מה שהקשה על השלטון הפולני לבסס את המוסדות הממלכתיים הפולניים ולהביא לאיחוד לאומי.

- ב. שני הבדלים בין תנועת ה"בונד" לתנועה הציונית בפולין :
1. התנועה הציונית בפולין ראתה את המכנה המשותף של היהודים כמחנה המשותף הציוני ורצתה לרתום את היהודים בפולין לבניין הבית הלאומי היהודי בארץ ישראל. לעומת זאת, תנועת ה"בונד" הייתה תנועה יהודית סוציאליסטית שפעלה לקידום מעמדם של היהודים כפועלים והשגת זכויות סוציאליות לפועלים היהודים.
 2. התנועה הציונית ראתה ביהודים מיעוט נפרד ואף גיבשה מיעוטים אחרים להקמת מפלגה שתגן על זכויות המיעוטים כולם בפולין. לעומת זאת תנועת "הבונד" ניסתה דווקא להשיג שוויון זכויות ליהודים בפולין והתנגדה לפעילות הציונית שניסתה לחדד את הייחוד הלאומי היהודי.

ארצות הברית

5. א. שני מאפיינים של ארה"ב בתחום החברתי- כלכלי בשנות העשרים :
1. התפתחות כלכלית גדולה בתחום התעשייה וייצור של מוצרים חדשים כגון מכונית ומכשירים חשמליים לשימוש ביתי.
 2. שינוי באורח החיים האמריקני שהתבטא במעבר של אנשים רבים לעיר ושינוי במעמד האישה שהחלה לצאת מהבית וללכת לעבודה ובילויים.
- המדיניות של הממשל האמריקני הייתה מדיניות של קפיטליזם שיושמה על ידי המנהיגים הרפובליקנים של ארה"ב שעודדו השקעות פרטיות ואי התערבות של הממשל בכל מה שקשור לפעילות הכלכלית של המשק האמריקני.
- ב. שלושה שינויים בחייהם של היהודים בארה"ב בין שתי מלחמות עולם :
1. גידול דמוגרפי של היהודים שנבע בעיקר מריבוי טבעי.
 2. בתחום הכלכלה – מעבר של היהודים בעיקר בני הדור הצעיר לעיסוק בתחומים מקצועיים חדשים כמו תחום הקולנוע.
 3. בתחום החינוך – השתלבות של בני הדור היהודי הצעיר במערכת החינוך האמריקנית, לימוד השפה האנגלית ועליה ברמה ההשכלה מה שמבטא את השתלבותם בחיים האמריקנים והתרחקות מהתרבות האירופית של הוריהם.

6. א. שלוש יוזמות של הנשיא האמריקני רוזוולט במסגרת מדיניות ה"ניו-דיל":

1. ביצוע רפורמה בבנקים ובבורסה, סגירת הבנקים כולם בארה"ב ופתיחתם של אלה שיכלו להוכיח שיש בידם מספיק משאבים על מנת לפעול. הפעולה סייעה לארה"ב לצאת מהמשבר כיוון שהגבירה את האמון בבנקים שאבד לאחר המשבר.
2. שיקום החקלאות בעיקר על ידי טיפול המדינה בעודפי יצור חקלאי בתחילה בהשמדה של עודפי יצור חקלאי. המטרה הייתה להעלות את מחירם של הסחורות החקלאיות ולאושש את המשק החקלאי שסבל ממשבר ממושך.
3. מדיניות של סעד לנזקקים שהתבטאה בהקמת רשות פדראלית שדאגה למצוא עבודה למובטלים. יוזמה זו סייעה כך שהיא סיפקה עבודה למובטלים וכן החזירה את האמון של הציבור בשלטון ובאחריותו לשיקום המצב הכלכלי הקשה.

ב. שלושה ארגונים יהודים שפעלו בארה"ב בין שתי מלחמות עולם:

1. "הוועד היהודי אמריקני" – אמור היה לייצג את כל יהדות ארה"ב ולשמש כמנהיג היהדות במדינה. פעל הקרב השלטונות האמריקנים במטרה שישפיעו על שלטונות רוסיה שיקלו את הלחץ על היהודים שם. הפעילות של הוועד נועדה לעזור ליהודי רוסיה הנרדפים.
2. "הקונגרס היהודי-אמריקני" – פעל למען היהודים באירופה לאחר מלחמת העולם הראשונה. בהמשך ייצג את כל קהילות היהודים ותמך במפעל הציוני בארץ ישראל.
3. "הג'וינט" – ריכז בידיו את פעולות הסיוע של יהדות ארה"ב למען היהודים שמחוץ לארה"ב. מטרתו של הארגון הייתה בעיקר מתן סיוע כספי המתבסס על איסוף תרומות מיהודים בארה"ב.

צרפת

7. א. צרפת חששה לביטחונה לאחר מלחמת העולם הראשונה כיוון שבמהלך המלחמה פלשה גרמניה לשטחה של צרפת וגרמה לה להרס רב ולפצועים והרוגים רבים. צרפת יצאה מנקודת הנחה שהיא לא תוכל לעמוד בעוד פלישה גרמנית לשטחה. בנוסף לכך צרפת סבלה מנחיתות דמוגרפית מול גרמניה וכן לא הצליחה להחליש את גרמניה כפי שרצתה במסגרת חוזה ורסאי. לפיכך נקטה צרפת במדיניות בטחון הגנתית שהתבטאה בהקמת קו מאז'ינו וכן בבריתות "הביטחון הקיבוצי".

ב. ההבדלים בין היהודים הותיקים לחדשים:

1. התחום המעמד המשפטי – היהודים הותיקים היו אזרחי צרפת שווי זכויות, לפחות במישור החוקי. לעומת זאת על היהודים בחדשים, בעיקר משנות השלושים, הוטלו מגבלות רבות וחלקם לא יכלו להוציא אזרחות צרפתית ואף נעצרו.
2. תרבות ודת – היהודים הותיקים ראו בעצמם קודם כל אזרחים צרפתים ורק אחר כך יהודים בדתם. רבים מהם לא שמרו על מצוות הדת והסתפקו בביקור בבתי הכנסת בחגים המרכזיים בביצוע טקסים דתיים יהודיים בסיסיים כמו ברית מילה, חתונה ובר מצווה. לעומתם היהודים החדשים היו ברובם דתיים ושמרו על הקשר ההדוק עם הדת וניהלו אורח חיים דתי כמו שניהלו במזרח אירופה.
3. היחס אל השלטון – היהודים הותיקים ראו בשלטון הצרפתי הכללי את השלטון המייצג אותם ולא ניסו להקים מפלגות יהודיות, הם תמכו בעיקר במפלגות השמאל והמרכז. היהודים החדשים לא האמינו כי השלטון הצרפתי יפעל למען שיפור תנאי חייהם והתמודדות עם בעיית האנטישמיות ולכן הקימו ארגונים פוליטיים ועסקו בפעולות פוליטיות סקטוריאליות למען היהודים.

8. א. בתקופת שבין שתי מלחמות עולם סבלה צרפת מבעיות כלכליות רבות. שתיים מבעיות כלכליות אלה היו:

1. הרס רב של תשתיות וחיסולם של שווקים כלכליים שנגרם עקב המלחמה שנערכה ברובה בשטחה של צרפת. צרפת התמודדה עם בעיה כלכלית זאת בעזרת תוכניות כלכליות מיוחדות שיזמו הממשלות השונות שהתאפיינו בעיקר בהטלת מכסי מגן, צמצום הדפסת הכספים ומלחמה באינפלציה.

2. אובדן של השקעות החוץ הצרפתיות, שמחציתן השוקע ברוסיה, עקב המהפכה הקומוניסטית ברוסיה והלאמת כל ההשקעות הזרות על ידי לנין. צרפת התמודדה עם בעיה זו על ידי שליחת כוח צבאי צרפתי שינסה לעזור לכוחות הצאר הרוסי במלחמת האזרחים ברוסיה על מנת לנסות ולהשיב את שלטונו של הצאר ובכך להציל את כספי ההשקעות הצרפתים.

ב. הגורמים לשינוי ביחס אל היהודים הזרים בצרפת בשנות השלושים : המשבר הכלכלי הכבד שפקד את צרפת בעיקר לאחר שנת 1929. משבר זה גרם לאבטלה כבדה והיהודים הזרים שרובם עסק בעבודות פשוטות הואשמו בכך שהם תופסים תחומי עיסוק שלמים ומונעים עבודה מאזרחים צרפתים מובטלים. גורם שני היה עלית היטלר לשלטון בגרמניה והפצת התעמולה הגזענית-אנטישמית ברחבי העולם עובדה שחיזקה תנועות לאומניות צרפתיות שיצאו בקריאות אנטישמיות נגד היהודים.

פרק שני – גרמניה בימי הרייך השלישי, מלחמת העולם השנייה והשואה

9. מדיניות הפיוס, ועידת אוויאן

א. מדיניות הפיוס של אנגליה התאפיינה בנטייה להימנע ככל הניתן מכניסה למלחמה ונטייה לוותר לתוקפנותו של היטלר במטרה להיחלץ ממצב שבו אנגליה צריכה להלחם. מדיניות זו נבעה מהלכי הרוח שנשבו באנגליה בתקופה זו שהתנגדו למהלך מלחמתי מכל סוג שהוא וכן ראו בהיטלר מנהיג שרק רוצה לבטל את העוולות שנגרמו לבריטניה בזמן מלחמת העולם השנייה. חשוב לציין כי לאנגליה היה חוזה הגנה עם צ'כוסלובקיה אולם למרות זאת, כפי שמוזכר בקטע, האנגלים לא חפצו לצאת למלחמה בהיטלר בגלל מדינה שאין להם אינטרס פוליטי או צבאי מיידית לעזור לה והעדיפו להקריב את צ'כוסלובקיה על מנת לשמור על האינטרס האנגלי האנטי-מליטריסטי.

ב. ועידת אוויאן התכנסה בשנת 1938 והייתה אמורה למצוא פתרון לבעיית הפליטים, ברובם יהודים, שלחצו על גבולותיהן של המדינות השונות במערב אירופה וארה"ב. מדינות אלו סירבו להכניס יהודים לשטחן מעבר לכמות המכסות שנקבעו על ידי כל מדינה ומדינה.

בוועידת אויבאן לא נמצא פתרון ממשי לבעיית הפליטים היהודים. מדינה כמו אוסטרליה טענה כי היא אינה יכולה להכניס יהודים לשטחה כיוון שהיא לא סובלת מבעיה של אנטישמיות ואינה רוצה "ליבא" בעיה כזו לתחומה. מדינות אחרות כמו קנדה טענו כי יש באפשרותן להכניס יהודים רק במידה והם יעסקו בחקלאות, מקצוע שהיה נדיר בקרב היהודים. רק הרפובליקה הדומיניקאנית הסכימה להכניס לשטחה כ-100 אלף יהודים לאזורים בלתי מיושבים אולם בסופו של דבר בגלל קשיים שונים הגיעו רק יהודים בודדים למדינה זו.

10. בעלות הברית במלחמת העולם השנייה

א. לאחר פלישת גרמניה לבריה"מ והצטרפות ארצות הברית למלחמה בשנת 1941 החל סטאלין לדרוש שארה"ב ובריטניה יפתחו חזית שנייה באירופה, דהיינו, יפלוש לאירופה מחופה המערבי של צרפת וכך יאלצו את היטלר לפצל את צבאו מה שיקל על המלחמה של ברה"מ בגרמניה בחזית המזרחית. בסופו של דבר פתחו בריטניה וארה"ב את החזית השנייה דווקא מאיטליה בשנת 1943.

חילוקי הדעות נבעו מכך שארה"ב ובריטניה חששו לפלוש לצרפת בשלב מוקדם של המלחמה כיוון שהדבר היה גובה מהן קורבנות רבים וכן כי ארה"ב היה שקועה במלחמה מול יפן. מעבר לכך חששו ארה"ב ובריטניה כי פלישה מחופה המערבי של צרפת תאפשר לסטאלין לנוע מערבה, לכבוש מדינות רבות באירופה ולהפוך אותן לקומוניסטיות.

ב. עמדתם המשותפת של ארה"ב ובריטניה בזמן מלחמת העולם השנייה התבטאה בהתמקדות במאמץ המלחמתי במטרה להכריע את הכוחות הצבאיים של גרמניה הנאצית ובכך להביא מזרועים הכבושים. מעצמות אלה החליטו שלא להפנות כוחות ומשאבים למטרות אחרות מתוך תפיסה כי רק ניצחון במלחמה יביא ישועה. ארה"ב סירבה לסייע ליהודי אירופה ברוב שלבי המלחמה ואף אסרה על העברת כספים מצד ארגונים יהודים בארה"ב לאירופה הכבושה. ב-1943 לאחר הפלישה לאיטליה יכול היה חיל האוויר של בריטניה וארה"ב להפציץ את אשוויץ אולם בעלות הברית סירבו לאפשרות זו. בוועידת ברמודה שהתכנסה ב-1943 לא הגיעו ארה"ב ובריטניה לשום החלטות אופרטיביות להצלת גורל היהודים. ב-1944 לאחר לחצים רבים הסכים רוזוולט להקים את "הוועד להצלת פליטים יהודים" שאכן הציל כמה יהודים באיטליה אולם היה זה מעט מדי ומאוחר

מדי. בריטניה, בכל תקופת המלחמה וגם אחריה, סירבה לסגת ממדיניות הספר הלבן השלישי ולאפשר עליית יהודים לארץ ישראל.

11. דרכי הלחימה של היהודים בתקופת השואה

- א. הלבטים שאיתם התמודדו היהודים שרצו להצטרף לפרטיזנים :
1. חשש להשאיר את המשפחות מאחור הגטו כיוון שאי אפשר היה לצרף את המשפחות ליחידות הפרטיזנים שהסכימו לקבל רק גברים חמושים.
 2. אי הכרת השטח וקושי למצוא את יחידות הפרטיזנים והחשש כי יתפסו או יוסגרו בדרך.
 3. חלק מיחידות הפרטיזנים היו אנטישמיות ופגעו ביהודים שניסו להצטרף אליהן ולכן היה חשש בקרב היהודים להגיע ליחידות פרטיזניות אלה.
- הקושי בלחימה הפרטיזנית נבע מצורת הלחימה של ארגונים אלו שנעו ביערות, התמודדו עם תנאי שטח קשים, נדרשו להם יכולות פיזיות גבוהות וידע קרבי שלא היה בנמצא אצל היהודים שברחו מהגטאות, התמודדות עם רעב וקור ושהות ארוכה ביערות.
- ב. מטרת המרד בגטו ורשה היו ניסיון לנקום בגרמנים ולא למות בצאן בטבח, להלחם על הכבוד היהודי, ניסיון להפסיק את האקציות הגרמניות או להבקיע את חומות הגטו ולנסות להבריח חלק מהיהודים.
- המיוחד במרד גטו ורשה היה שהוא התבצע בשיתוף פעולה של כל האוכלוסייה כולל מה שנשאר מארגון היודנראט, מוכנות להלחם עד המוות עבור הכבוד היהודי מה ששיפר את כושר הלחימה, התארגנות ארוכה והסתרה של כל האוכלוסייה האזרחית ושיתוף פעולה מסוים מצד המחתרת הפולנית.

12. מערב אירופה, מרכז ודרומה בזמן הכיבוש הנאצי

(בשאלה זו נבחרה מדינת דנמרק)

א. על פי רעיון ה"סדר החדש" הנאצי הדנים שייכים לגזע עליון ולכן יש להם זכות קיום לאומי עצמאי. בנוסף לכך לא התנגדה דנמרק לכיבוש הנאצי. לפיכך הגיעו שתי המדינות להסדר על פיו יוכלו הדנים להחזיק את צבאם, המלך הדני יישאר בתפקידו והדמוקרטיה הדנית תישאר גם כן. הדנים מסרו לגרמניה את השליטה על מדיניות החוץ ובתחילה הובטח כי יהודי דנמרק לא יפגעו על ידי הכיבוש הנאצי. החברה הדנית יכולה הייתה להמשיך את חייה בצורה סדירה ובשנים הראשונות יכולה הייתה להמשיך לעשות כן גם הקהילה היהודית בדנמרק.

ב. האוכלוסייה הדנית ראתה ביהודים כחלק מהעם הדני וכאזרחים דנים במדינה דמוקרטית שיש לשמור עליהם מכל משמר. רוב יהודי דנמרק ניצלו לאחר שאזרחים דנים העבירו אותם את הגבול לשבדיה הניטרלית וגם היהודים הדנים שנשלחו למחנה הריכוז טריזנשטאט ניצלו ברובם. הסיבות לכך היו התפיסה הדמוקרטית של הדנים את היהודים כאזרחים דנים שווי זכויות, העדר האנטישמיות בדנמרק, הקהילה היהודית הייתה קטנה כך שלא נוצרה בעיה יהודית בדנמרק וכן העובדה שהנאצים אפשרו לדנים לנהל שלטון עצמי.

13. היישוב היהודי בשלהי מלחמת העולם השנייה

א. המניעים של בגין לקריאה למרד בשלטון הבריטי היו המשך ההתנגדות של בריטניה לסגת ממדיניות הספר הלבן השלישי ולאפשר ליהודים הנרצחים מאירופה לעלות לארץ ישראל וזאת למרות שיתוף הפעולה הצבאי של היישוב היהודי בזמן מלחמת העולם השנייה עם בריטניה. מלבד זאת הסכנה המיידית שבכיבוש נאצי את ארץ ישראל הוסרה לאחר קרב אל-עלמיין ולכן לא היה טעם בשיתוף פעולה צבאי עם בריטניה במטרה להגן על היישוב היהודי בארץ ישראל.

- ב. "הסזון", עונת הצייד, היא תקופה של שלושה חודשים בין דצמבר 1944 ועד פברואר 1945 שבה ארגון ההגנה עצר חברי אצ"ל ולח"י ואף הסגיר חלקם לבריטים. שתי סיבות לביצוע "הסזון" :
1. ארגון האצ"ל והלחי פעלו צבאית נגד הבריטים בניגוד לעמדת הנהגת הישוב למאבק צמוד שיתבטא רק בעלייה והתיישבות והחשש של הנהגת הישוב ממכה בריטית חזקה שתהרוס את היישוב היהודי.
 2. ציפיה בקרב הנהגת היישוב היהודי כי שיתוף הפעולה הצבאי של היישוב היהודי עם הבריטים והפסק המאבק הצבאי נגדם יוביל את הבריטים לשינוי מדיניות ולמתן אפשרות עם תום המלחמה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

פרק שלישי – אפשרות א'

"המלחמה הקרה" 14.

- א. הסיבות לכך שסטלין הקים את ה"דמוקרטיה העממית" :
1. רצון ליצור רצועת בטחון במזרח אירופה שתגן על ברית המועצות מהשפעה והתערבות מערבית.
 2. על פי האידיאולוגיה הקומוניסטית יש לעודד מהפכות והקמת משטרים קומוניסטיים בכל העולם והקמת ה"דמוקרטיה העממית" היא חלק מתפיסת עולם זו.
 3. ניצול השטחים של מדינות מזרח אירופה שנכבשו על ידי הצבא האדום על מנת לשקם את הכלכלה ההרוסה של ברה"מ לאחר המלחמה.
- הקמת ה"דמוקרטיה העממית" מבשרת את תחילת ה"המלחמה הקרה" כמאבק בין ברה"מ וארה"ב על שליטה פוליטית ואידיאולוגית במקומות שונים בעולם וכן את ירידת "מסך הברזל" על אירופה.

- ב. שתי יוזמות שבעזרתן ניסתה ארה"ב לבלום את ההשפעה של ברה"מ :
1. תוכנית מרשל – העברת סכומי כסף למדינות במערב אירופה מתוך תפיסה שקשיים כלכליים עלולים לעורר מהפכות קומוניסטיות במדינות נחשלות.
 2. הקמת "ברית נאט"ו" – ארגון צבאי המשותף ל כ 15 מדינות שמשתפות פעולה ביחד על מנת להגן על אינטרסים משותפים למדינות המערב.

15. החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947

- א. החלטת האו"ם כללה : חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות כאשר היהודים יקבלו 55 אחוזים מהשטח ואילו הפלשתינים יקבלו 44 אחוזים מהשטח. ירושלים תישאר בשליטה בין לאומית. בריטניה התבקשה לעזוב את ארץ ישראל עד אוגוסט 1948.
- הערבים סירבו להכיר בהחלטת האו"ם וערביי ארץ ישראל פתחו המלחמה יום לאחר החלטת האו"ם על תוכנית החלוקה. היהודים קיבלו את ההחלטה וכמה חודשים אחר כך ב 14.05.1948 הכריזו על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

- ב. ברית המועצות תמכה בהצעה אונסקו"פ לתוכנית החלוקה משתי סיבות עיקריות.
1. כחלק מהמלחמה הקרה רצון להוציא את בריטניה מהמזרח התיכון מה שיאפשר לברה"מ להשיג השפעה באזור.
 2. תפיסה שהמדינה היהודית שבה חיים יהודים רבים ממוצא רוסי המחזיקים בתפיסת עולם סוציאליסטית תקיים במזרח התיכון מדינה יהודית הנאמנה לברית המועצות וכך תגדל שליטתה באזור.

16. ההכרזה על הקמת המדינה, הקמת צה"ל

א. שני טיעונים בעד ההכרזה על הקמת מדינת ישראל :

1. השעיית ההכרזה על הקמת מדינה יהודית בא"י עלולה לגרום לבריטים להשעות את פינויים מארץ ישראל, להישאר בארץ וקבל סמכויות חדשות מהאו"ם.
2. סירוב לדרישה האמריקנית להימנע מהכרזה על הקמת מדינה יהודית לא יגרום לבעיה משמעותית כיוון שממילא ארה"ב לא תמכה ביישוב היהודי באורח משמעותי. שני טיעונים נגד ההכרזה על הקמת מדינה יהודית בא"י :
 1. אין לסרב לדרישת ארה"ב לדחיית ההכרזה כיוון שמדובר במעצמה החזקה בעולם והיענות לדרישה האמריקנית תוכל להוביל לסיוע אמריקני נרחב יותר.
 2. מתן שהות לכוחות היהודים הלוחמים זמן להתארגן לקראת הפלישה הערבית מבחינת היערכותם הצבאית.

ב. שניים מדברים שעליהם נשבע כל חייל כפי שמופיעים בקטע :

1. שבועת נאמנות למדינת ישראל – מבטאת את המעבר מתקופת המנדט לתקופת הריבונות העצמאית כיוון שהחייל לא נשבע לאחת המחטרות או לגוף ציוני שאינו שולט בארץ אלא למדינה ישראל כגוף ריבוני האחראי על הצבא.
2. קבלת עולל המשמעת של צה"ל – צה"ל הוא הכוח הצבאי היחיד במדינת ישראל הנשלט על ידי ממשלת ישראל ואין יותר מקום לארגונים צבאיים אחרים שלא נשמעים למרות המדינה.

יחידת גישור

17. שני ביטויים למגמת האיחוד בעולם הערבי : הקמת הליגה הערבית בשנת 1945 שכללה שבע מדינות שנהנו מרמה כזו או אחרת של עצמאות. הקמת הקע"ם (קהילה ערבית מאוחדת) בשנת 1958-1961 שיצרה איחוד פוליטי-מדיני בין סוריה ומצרים.

18. שתי השפעות של מלחמת סיני על ישראל: החזרת אפקט ההרתעה לישראל והפסקת ההסתננויות ממצרים וירדן לשטחי הארץ. מתן אפשרות למעבר חופשי של אוניות דרך תעלת סואץ ומיצרי טיראן לנמל אילת.

19. שתי סיבות לפרוץ מלחמת ששת הימים : החזרה של צבא מצרי על ידי נאצר לשטחי מדבר סיני לאחר שהיה מפורז במשך 10 שנים מאז מלחמת סיני. המשך ההפרעות למעבר של אוניות ישראליות מנמל אילת ואליו דרך מיצרי טיראן.

פרק רביעי – אפשרות ב'

20. מלחמת סיני

- א. הגורמים שהובילו את ישראל להצטרף לבריטניה וצרפת במלחמת סיני :
1. המשך עימותים בגבול המצרי והמשך ההסתננויות לישראל ממצרים וירדן שיצרו בישראל את התפיסה כי מלחמה כוללת היא הפתרון לבעיות הביטחון באזור.
 2. ההצעה הצרפתית והבריטית שיש להענות לה כיוון שכך ניתן לזכות בתמיכה צרפתית של נשק וסיוע צבאי ולזכות ביתרון משמעותי במלחמה. עדיף להלחם בשיתוף עם מעצמות אירופיות מאשר לבד.
- ב. במלחמת סיני לא הצליחה ישראל להגדיל את שטחה כיוון שנאלצה להחזיר את כל השטחים שכבשה במהלך מלחמה זו. כמו כן לא הצליחה ישראל להביא לחיסול הבעיות הביטחוניות בגבולה הדרומי והמזרחי. יחד עם זאת ישראל הצליחה להפסיק את סכסוכי הגבול ואת המסתננים, לחזק את גורם ההרתעה שלה באזור, ליצור פירוז במדבר סיני וחיילי או"ם שיגנו על הגבול ולאפשר תנועה חופשיות של אוניות ישראליות ממפרץ אילת ואליו.

21. עליה וקליטה

הקשיים בקליטת העולים בשנות ה-50 וה-60 :

1. האוכלוסייה היהודית בא"י הכפילה את עצמה בזמן העליות והיה צורך לספק לעולים פתרונות בתחום הדיור, הפרנסה והחינוך. מדינת ישראל התקשתה למצוא פתרונות אלו לכמות כה גדולה של עולים.
2. תקופת "הצנע" פגעה בחלוקה השוויונית של המוצרים כיוון שמי שהיה ברשותו ממון יכול היה לקנות מוצרים בשוק השחור ולעולים החדשים לא היה ממון כזה.
3. היהודים שהגיעו מצפון אפריקה נתקלו ביהודים ממוצא אירופי שהיו זרים להם בשפה, תרבות ומנטליות ולכן הייתה קליטתם קשה ביותר מבחינת השתלבותם במדינה החדשה. היהודים שעלו מאירופה ושרדו את השואה הגיעו פעמים רבות כשהם פגועים נפשית ופיזית והתקשו להשתלב.

22. מלחמת יום הכיפורים

א. מדינת ישראל הופתעה במלחמת יום הכיפורים בגלל קונספציה שהנחתה את ראשי הצבא והממשלה שעל פיה בעקבות הניצחון המזהיר במלחמת ששת הימים מדינות ערב לא יעזו להתקיף את ישראל כי הן מודעות לנחיתותן ולכן פסלו את כל המידע המודיעיני שהעיד בבירור על מלחמה הולכת וקרבה.

בחזית הצפונית הצליחו הסורים לכבוש את מוצב החרמון, לשבות ולהרוג חיילים ישראלים רבים, הטנקים הסורים התקדמו ברמת הגולן תוך שהם גוברים על יחידות הריון של צה"ל ומנחילים להם אבדות כבדות ותוך יממה הגיעו הסורים כמעט עד לשפת הכנרת. בחזית המצרית בדרום נערכו מאות גיחות של מטוסים מצרים שזרעו הרס רב, כ-8000 חיילים מצרים עברו את התעלה לשטח הישראלי וכיתרו את המעוזים הישראליים, מטוסים מצרים הפציצו כל הזמן את שארם א-שייך ודרום מפרץ אילת. כ-400 טנקים מצרים חצו את התעלה והתבססו בעומק שטח מדבר סיני.

יחידת גישור

23. המושג "מלחמה קרה" משמעותו המאבק בין ברה"מ הקומוניסטית לארה"ב בדמוקרטיה והקפיטליסטית לאחר מלחמת העולם השנייה על שליטה פוליטית וצבאית בעולם באזורים שונים תוך הימנעות ממלחמה כוללת וישירה בין שתי המעצמות.

24. שני גורמים שהובילו לסיום המנדט הבריטי בא"י :

1. החלטת האו"ם מכ"ט בנובמבר 1947 על תום תקופת המנדט וחלוקת הארץ למדינה יהודית ומדינה ערבית.

2. המלחמה שפרצה בין היהודים לערבים בא"י וההכרזה היהודית על הקמת מדינה יהודית בא"י שדחפה את הבריטים לעזוב את א"י מוקדם מהמתוכנן.

25. שני שיקולים שהניעו את בן גוריון להכריז על הקמת מדינה יהודית :

א. חשש כי דחיית ההכרזה תוביל להשארות בריטית בא"י ואולי למתן סמכות שלטון מחודשת של האו"ם לבריטים במסגרת המנדט.

ב. תפיסה כי ארה"ב שרצתה כי הישוב היהודי ידחה את ההכרזה על הקמת המדינה אינה מעצמה שיש לראות בה ידידה בשלב זה כיוון שלא סייעה באופן מעשי לישוב היהודי ולכן אין צורך להיענות לדרישתה להימנע מהכרזה על הקמת המדינה.

בהצלחה!!!